

The Manifestation of Emotional Intelligence in Preadolescents

[Manifestarea inteligenței emoționale la preadolescenți]

Elena LOSÎ¹

¹ University lecturer, Doctor in Psychology, "Ion Creanga" Pedagogical State University of Chisinau, Moldova,
losii.elena@upsc.md
<https://orcid.org/0000-0002-5032-9993>

Abstract

The article reflects the results of an experimental study conducted by us, examining how emotional intelligence manifests in preadolescents. The research sample consisted of 100 preadolescents, girls and boys from 2 high schools in the city of Chișinău, preadolescents from the 5th grade (50 participants) and 50 from the 9th grade, aged between 11-16 years, girls and boys. The obtained results allowed us to observe that the components of emotional intelligence tend to increase throughout the ages, thus we observe that the level of emotional intelligence is more pronounced in preadolescents aged between 14 and 15 years, because the subjects have accumulated a certain experience that has shaped their personality and communication with their peers. The most developed components of emotional intelligence identified are: emotional awareness, empathy and recognition of others' emotions. Analyzing the correlation between emotional intelligence and its components we have found that there are several statistically significant correlations.

Keywords: emotional intelligence; emotional maturity; empathy; emotional awareness; preadolescents.

How to cite: Loșii, E. (2025). The Manifestation of Emotional Intelligence in Preadolescents. *Anuarul Universității "Petre Andrei" din Iași Fascicula: Asistență Socială, Sociologie, Psihologie*, 31, 149-158. <https://doi.org/10.63331/upasw/31/14>

Introducere

Contextul social contemporan impune omenirii o cultură a dinamismului care solicită maximal resursele adaptative ale organismului uman. Vârsta preadolescentă reprezintă trecerea spre maturizare și integrare în societatea adultă, cu solicitările ei sociale, familiale, profesionale etc. Perioada dată este legată de schimbări de mare intensitate și cu efecte vizibile în înfățișare, în comportamente și în relaționarea internă cu lumea exterioară, inclusiv prin creșterea capacității de integrare în specificul vieții sociale. Preadolescența este o etapă de restructurare afectivă și intelectuală a personalității, descrisă ca o perioadă ingrată, dificilă atât pentru preadolescenți, cât și pentru cei care se află în contact cu ei. Preadolescența este o etapă de vârstă în care are loc maturizarea emoțională, este una dintre cele mai turbulente perioade de maturizare emoțională a omului¹. Inteligența emoțională reprezintă puterea de a acționa sub presiune, imaginea de sine, curajul de a lua decizii și viziunea de a construi viitorul. Spre deosebire de IQ, care nu se schimbă mult după adolescență, EQ este cea care poate fi învățată și continuă să se dezvolte pe măsură ce înaintăm prin viață și învățăm din propria experiență².

Inteligența emoțională reprezintă o componentă a psihicului uman care influențează toate aspectele vieții, atât partea personală, cât și cea profesională și aceasta ne ajută să atingem mai ușor obiectivele pe care ni le-am propus, să fim colegi și prieteni mai buni. Inteligența emoțională îi ajută pe preadolescenți să se înțeleagă pe ei și pe ceilalți, să comunice și să își gestioneze emoțiile, indiferent de natura acestora. Aceste achiziții pe care le fac încă din preadolescență îi vor ajuta pe tot parcursul vieții să dezvolte și să mențină relații personale și interpersonale. Un preadolescent cu inteligență emoțională bine dezvoltată va crește mai armonios din punct de vedere psihic și comportamental^{3,4}. Inteligența emoțională este abilitatea persoanei de a recunoaște și înțelege emoțiile proprii și ale celorlalți, precum și capacitatea ei de a folosi această conștientizare pentru a gestiona comportamentul și relațiile⁵.

Studiile privind inteligența emoțională sunt relativ recente, ele începând în jurul anilor '90. Au fost realizate diverse cercetări cu referire la inteligența emoțională de către J. Mayer, P. Salovey, R. Bar-On, D. Goleman, A. Cope, A. Bradley⁶, Roco M.⁷ etc. În Republica Moldova, consemnăm mai multe studii care cuprind emoțiile, empatia, inteligența emoțională, realizate de Iu. Racu, Ig. Racu, S. Pîslari, M. Cernițanu⁸, C. Zagaevschi⁹ etc.

¹ I. Racu și Iu. Racu, *Psihologia dezvoltării* (Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2013).

² Daniel Goleman, *Inteligența emoțională*, ediția a IV-a (București: Curtea Veche, 2018).

³ Svetlana Pîslari, „Rolul empatiei în dezvoltarea inteligenței emoționale a liderului,” în *Economie. Lucrări științifice*, vol. 31 (Chișinău, 27 septembrie 2012), pp. 672–677.

⁴ Igor Racu și Svetlana Pîslari, *Dezvoltarea empatiei la vârsta preadolescentă* (Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2020).

⁵ E. S. Lawrence, *Inteligența emoțională a copiilor* (Iași: Polirom, 2016).

⁶ A. Cope și A. Bradley, *Scurt ghid de inteligență emoțională* (București: Litera, 2019).

⁷ M. Roco, *Creativitate și inteligență emoțională* (București: Polirom, 2001).

⁸ M. Cernițanu și L. Goma, „Rolul inteligenței emoționale în formarea profesională a studenților,” *Revista de Științe ale Sănătății din Moldova*, vol. 3, 24 noiembrie 2022, Chișinău.

⁹ C. Zagaevschi, *Fundamente teoretice și metodologice ale dezvoltării inteligenței emoționale prin comunicare la adolescenți*, teză de doctor în pedagogie (Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2013).

J. Mayer și P. Salovey definesc inteligența emoțională drept o instanță capabilă de a controla și regla propriile sentimente și pe cele ale celorlalți și de a ne dirija gândurile și acțiunile¹⁰. R. Bar-On grupează componentele inteligenței emoționale în comportamentele observabile care se pot schimba în procesul educațional, și anume: aspectul intrapersonal, aspectul interpersonal, adaptabilitatea, controlul stresului și starea generală. J. Mayer și P. Salovey, R. Bar-On consideră că în cadrul inteligenței emoționale sunt incluse cinci domenii: conștiința de sine, stăpânirea emoțiilor, motivarea interioară, empatia, stabilirea și dirijarea relațiilor interumane¹¹. Conform viziunii lui D. Goleman, constructele care compun această formă a inteligenței sunt: conștiința de sine, autocontrolul, motivația, empatia și aptitudinile sociale¹².

Ne-am propus să studiem experimental particularitățile manifestării inteligenței emoționale la preadolescenți. Eșantionul de cercetare a fost constituit din 100 de preadolescenți, fete și băieți din două licee din municipiul Chișinău, 50 de preadolescenți din clasele a V-a și 50 din clasa a IX-a, cu vârsta cuprinsă între 11 și 16 ani (50 de fete și 50 de băieți). Am presupus că există diferențe în ceea ce privește nivelul de dezvoltare a inteligenței emoționale și a componentelor ei la preadolescenți în funcție de gen și vârstă.

Metodologia cercetării

Cu scopul studierii inteligenței emoționale la preadolescenți, am administrat Testul de studiere a inteligenței emoționale (EQ) după N. Hall¹³. Testul de inteligență emoțională atestă felul în care persoana folosește emoțiile în viața cotidiană și ia în considerare diferite aspecte ale inteligenței emoționale. Testul constă în 30 de afirmații și conține cinci scale: conștientizarea emoțională, gestionarea emoțiilor, automotivarea, empatia (înțelegerea emoțiilor altor persoane), recunoașterea emoțiilor altor persoane (capacitatea de a influența starea emoțională a altor persoane).

Rezultatele obținute privind nivelul de manifestare a inteligenței emoționale la preadolescenții din lotul experimental sunt prezentate în figura 1.

¹⁰ J. D. Mayer și P. Salovey, *Teoria inteligenței emoționale* (București: All, 1990).

¹¹ J. D. Mayer și P. Salovey, *Teoria inteligenței emoționale* (București: All, 1990).

¹² Daniel Goleman, *Inteligența emoțională*, ediția a IV-a (București: Curtea Veche, 2018).

¹³ E. Loșii și Iu. Racu, *Activitatea psihologului cu copiii și adulții* (Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2018), 62.

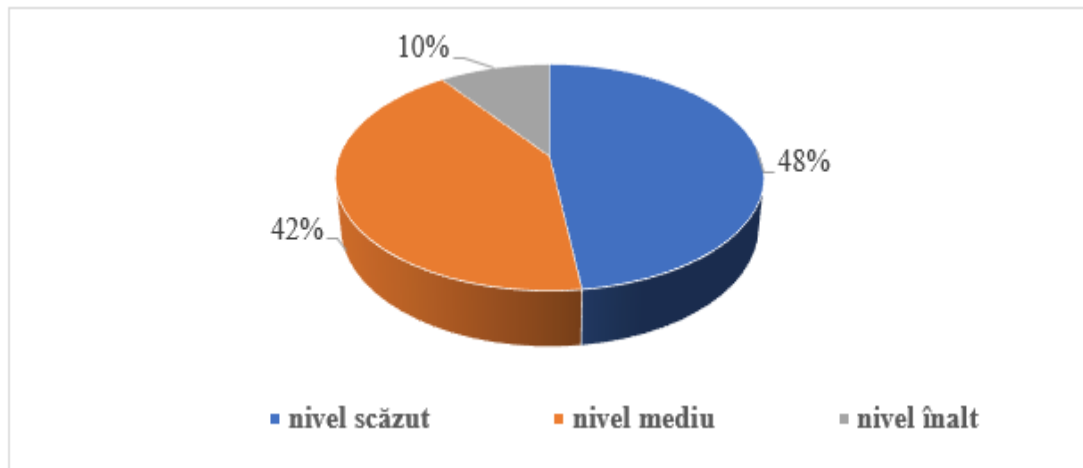

Figura 1. Distribuția rezultatelor privind nivelul inteligenței emoționale la preadolescenți

Conform datelor prezentate în figura 1, constatăm că 48% (48) dintre preadolescenții implicați în studiu au un nivel scăzut al inteligenței emoționale. Pentru acești preadolescenți este complicat să stabilească relații cu cei din jur, să gestioneze conflictele și să lege prietenii durabile.

Un nivel mediu al inteligenței emoționale este caracteristic aproximativ pentru 42% (42) dintre subiecții cercetați. Pentru acest nivel sunt caracteristice încrederea în sine și recunoașterea propriilor emoții, cât și recunoașterea emoțiilor altora. 10% (10) dintre preadolescenții chestionați au un nivel înalt al inteligenței emoționale, ceea ce le permite să înțeleagă, să folosească și să gestioneze propriile emoții într-o manieră pozitivă, să comunice eficient, să empatizeze cu alții și să depășească provocările întâlnite.

În continuare, vom analiza rezultatele obținute pentru inteligența emoțională la preadolescenți în funcție de gen și vârstă.

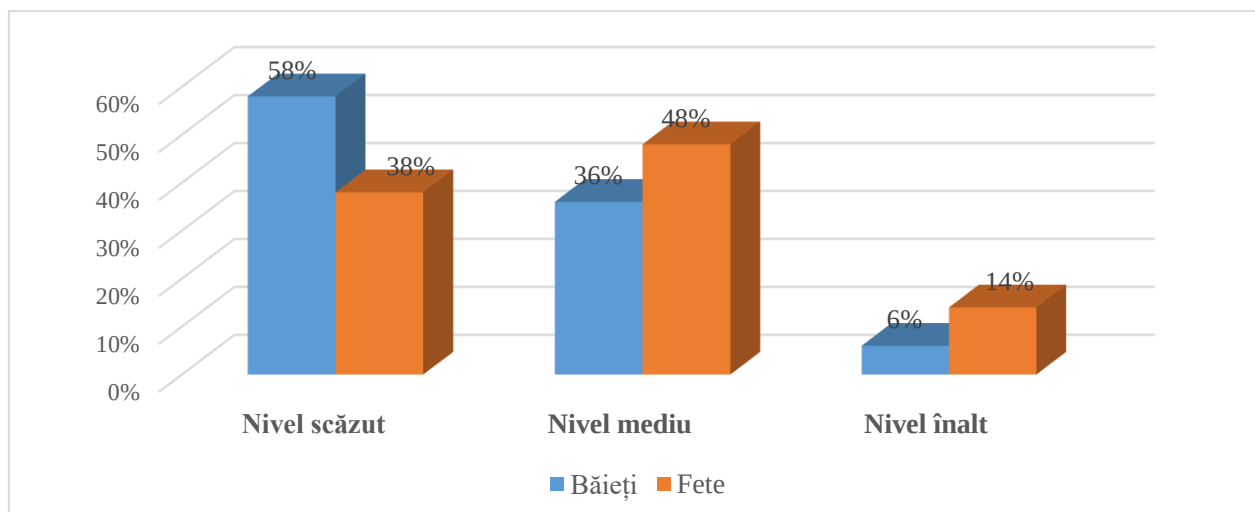

Figura 2. Frecvențele pe nivele ale scorurilor la EQ (după N. Hall) în funcție de gen

Analizând rezultatele ilustrate în figura 2, putem afirma că datele care reprezintă nivelul inteligenței emoționale la băieți s-au repartizat în modul următor: 58% (29) au un nivel scăzut,

36% (18) înregistrează nivel mediu și doar 6% (3) au obținut nivel înalt. Fetele au obținut următoarele rezultate: 38% (19) se caracterizează printr-un nivel scăzut, 48% (24) manifestă nivel mediu și 14% (7) un nivel înalt.

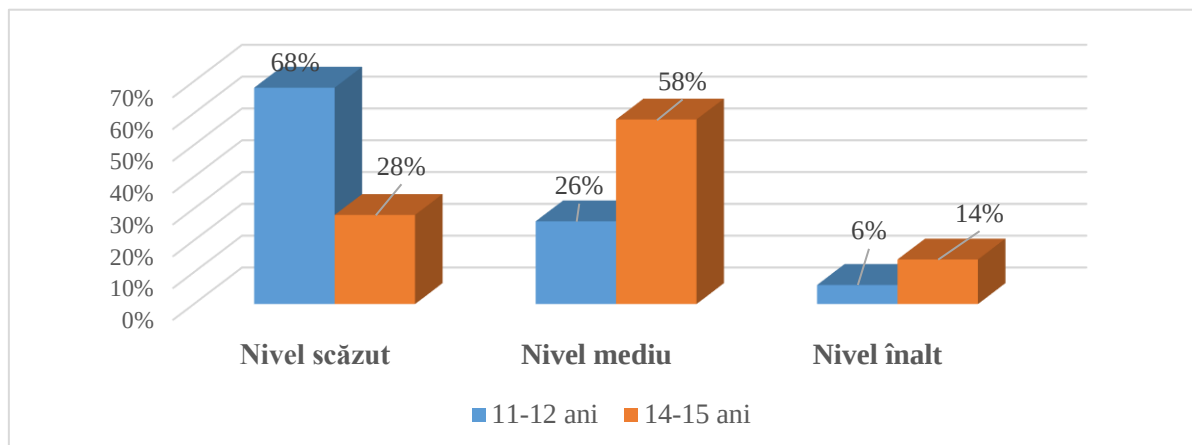

Figura 3. Dinamica scorurilor la nivelul inteligenței emoționale în funcție de vârstă

Conform datelor prezentate în figura 3, putem constata că dintre preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 11 și 12 ani, 68% (34) dintre aceștia au un nivel scăzut al inteligenței emoționale, 26% (13) au un nivel mediu, iar 6% (3) dintre aceștia au un nivel înalt al inteligenței emoționale. Pentru preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani, este caracteristic nivelul scăzut al inteligenței emoționale la 28% (14), pentru 58% (29) dintre tinerii chestionați este caracteristic un nivel mediu al inteligenței emoționale, iar 14% (7) au un nivel înalt.

În urma prelucrării statistice a rezultatelor cu ajutorul testului U Mann Whitney, observăm diferențe statistic semnificative în privința dependenței de vârstă la preadolescenți, unde $U = 557$, $p \leq 0,01$; putem menționa că preadolescenții cu vârsta între 14 și 15 ani au un nivel mai înalt al inteligenței emoționale, sunt mai deschiși, gândesc mai critic, își pot controla cu ușurință emoțiile, pentru că se apropie deja de perioada adolescenței, când devin mult mai independenți și mai stăpâni pe sine.

Prin utilizarea Testului de studiere a inteligenței emoționale (N. Hall), am studiat componentele inteligenței emoționale: conștientizarea emoțiilor, gestionarea emoțiilor, automotivarea, empatia, recunoașterea emoțiilor altora. Rezultatele obținute sunt ilustrate în figura 4.

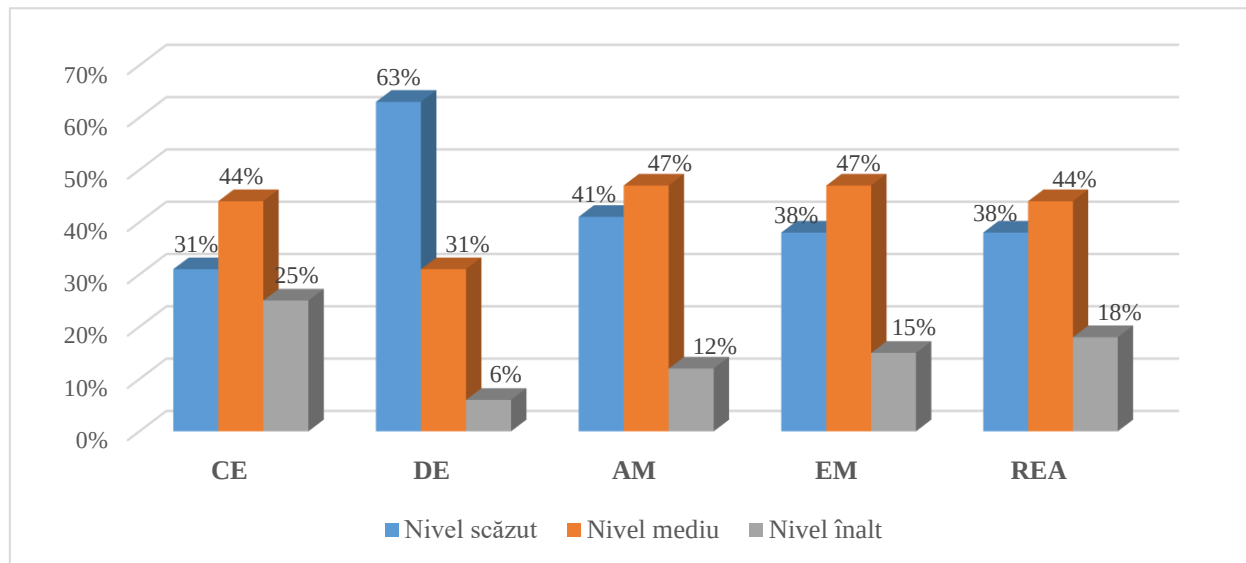

Figura 4. Frecvențele pe nivele ale componentelor inteligenței emoționale la preadolescenți

Conștientizarea emoțiilor (CE) presupune abilitatea de a recunoaște pe moment starea emoțională și capacitatea de a face față emoțiilor fără să ne simțim copleșiți de acestea. Persoanele care conștientizează propriile emoții sunt și cei care pot recunoaște ușor și emoțiile celor din jur. Pentru această variabilă se înregistrează următoarele rezultate: 31% (31) dintre preadolescenții chestionați au obținut un nivel scăzut, 44% (44) un nivel mediu și 25% (25) manifestă un nivel înalt.

Dirijarea emoțiilor (DE) este inhibarea și modelarea emoțiilor și a comportamentelor asociate acestora pentru a răspunde solicitărilor interne și externe într-o manieră acceptabilă social. Această abilitate răspunde de modul în care relaționăm cu ceilalți, cum ne conformăm normelor și felul în care suntem percepuți și judecați. Subiecții au obținut următoarele rezultate: 63% (63) dintre preadolescenți manifestă un nivel scăzut, 31% (31) un nivel mediu și 6% (6) prezintă un nivel înalt. Automotivarea (AM) reprezintă abilitatea noastră de a face ceea ce ar trebui să facem, fără un efort mai mare decât este necesar și fără a fi influențați de situații și de cei din jurul nostru; este abilitatea proprie de motivare și realizare a tuturor lucrurilor cu ușurință. Persoanele care pot ușor să se automotiveze au succes în tot ceea ce fac, pentru că o fac cu plăcere; la această variabilă s-au repartizat datele astfel: 41% (41) dintre preadolescenți denotă un nivel scăzut, 47% (47) dintre subiecți au obținut un nivel mediu, iar nivelul înalt s-a cotate astfel: 12% (12).

Empatia (EM) reprezintă capacitatea noastră de a înțelege emoțiile celor din jur și de a răspunde în mod corespunzător la emoțiile acestora. Această componentă a inteligenței emoționale reprezintă sensibilitatea emoțională prin care o persoană poate răspunde emoțiilor și trăirilor altora, înțelegerea lumii interioare și prognozarea comportamentului altor persoane. Această componentă, empatia, are următoarea distribuție: 38% (38) dintre preadolescenți marchează un nivel scăzut, 47% (47) manifestă un nivel mediu și, respectiv, 15% (15) dintre preadolescenți s-au înregistrat cu un nivel înalt.

Recunoașterea emoțiilor altora (REA) reprezintă atât înțelegerea celor din jur, cât și empatizarea, acceptarea celorlalți. Persoanele care pot recunoaște ușor emoțiile celorlalți sunt

În același timp și cele care își gestionează ușor propriile emoții și trăiri. Rezultatele obținute sunt următoarele: 38% (38) dintre preadolescenți prezintă un nivel scăzut, 44% (44) au un nivel mediu și 18% (18) se caracterizează printr-un nivel înalt.

În urma prelucrării statistice a rezultatelor, am obținut un coeficient de corelație semnificativ pozitiv între inteligența emoțională și toate componentele inteligenței emoționale (Inteligența emoțională/Conștientizarea emoțiilor: $r = 0,756$, $p \leq 0,01$, Inteligența emoțională/Dirijarea emoțiilor: $r = 0,736$, $p \leq 0,01$, Inteligența emoțională/Automotivarea: $r = 0,867$, $p \leq 0,01$, Inteligența emoțională/Empatie: $r = 0,766$, $p \leq 0,01$, Inteligența emoțională/Recunoașterea emoțiilor altora: $r = 0,762$, $p \leq 0,01$). Prin urmare, preadolescenții cu un nivel înalt al inteligenței emoționale dețin și un nivel înalt al conștientizării emoțiilor, al dirijării emoțiilor, al automotivării, empatiei și recunoașterii emoțiilor altora.

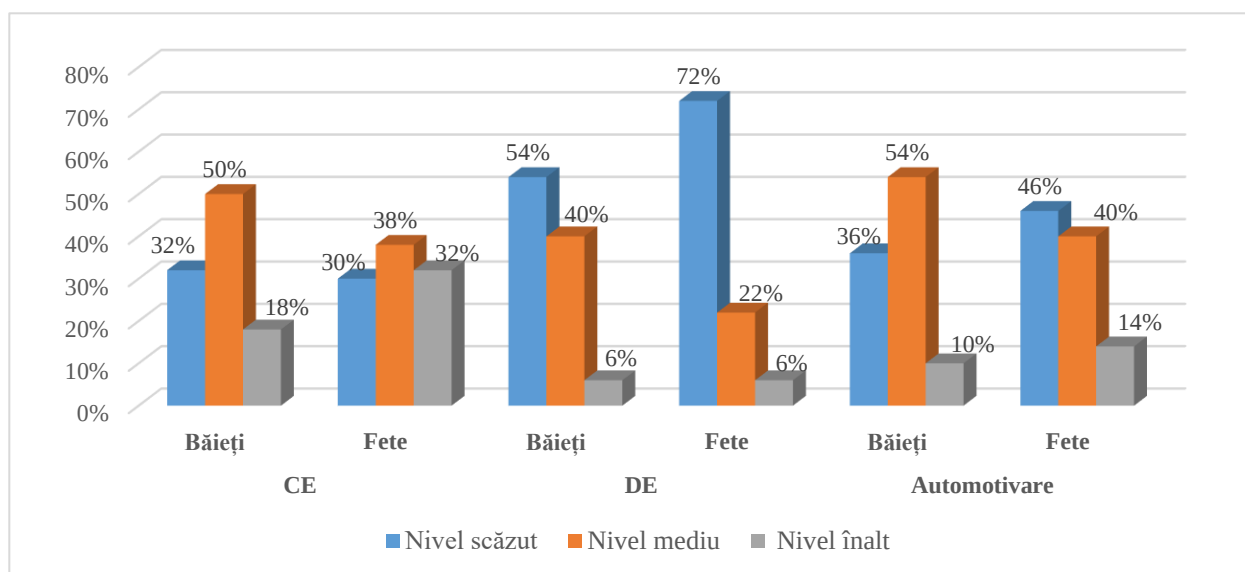

Figura 5. Frecvențele pe nivele ale variabilelor CE, DE, AM la preadolescenți în funcție de gen

Din datele prezentate în figura 5, constatăm că pentru variabila conștientizarea emoțiilor au fost obținute scoruri corespunzătoare nivelului scăzut la băieți 32% (16) și 30% (15) la fete. Un nivel mediu de conștientizare a emoțiilor au obținut 50% (25) băieți și 38% (19) fete, iar un nivel scăzut este specific pentru 18% (9) băieți și 32% (16) fete. Pentru componenta dirijarea emoțiilor, preadolescenții prezenți la studiu au obținut următoarele rezultate: un nivel scăzut au obținut 54% (27) băieții și 72% (36) fetele, un nivel mediu este marcat la 40% (20) băieții și 22% (11) fetele, iar un nivel înalt pentru dirijarea emoțiilor este prezent la 6% (3) atât băieții cât și fetele. Pentru variabila automotivare, preadolescenții au obținut următoarele rezultate: 36% (18) băieții și 46% (23) fetele au un nivel scăzut, 54% (27) băieții și 40% (20) fetele dețin un nivel mediu, iar un nivel înalt al automotivării au 10% (5) băieții și 14% (7) fetele.

În urma prelucrării statistice a rezultatelor cu ajutorul testului U Mann Whitney, am obținut diferențe statistic semnificative pentru componenta inteligenței emoționale automotivarea între rezultatele băieților și fetelor ($U = 987,5$, $p \leq 0,05$), cu rezultate mai mari pentru fete. Astfel, putem menționa că fetele denotă un nivel mai ridicat de automotivare, ceea ce le face să fie mult mai motivate și să facă mai multe lucruri din propria dorință decât băieții.

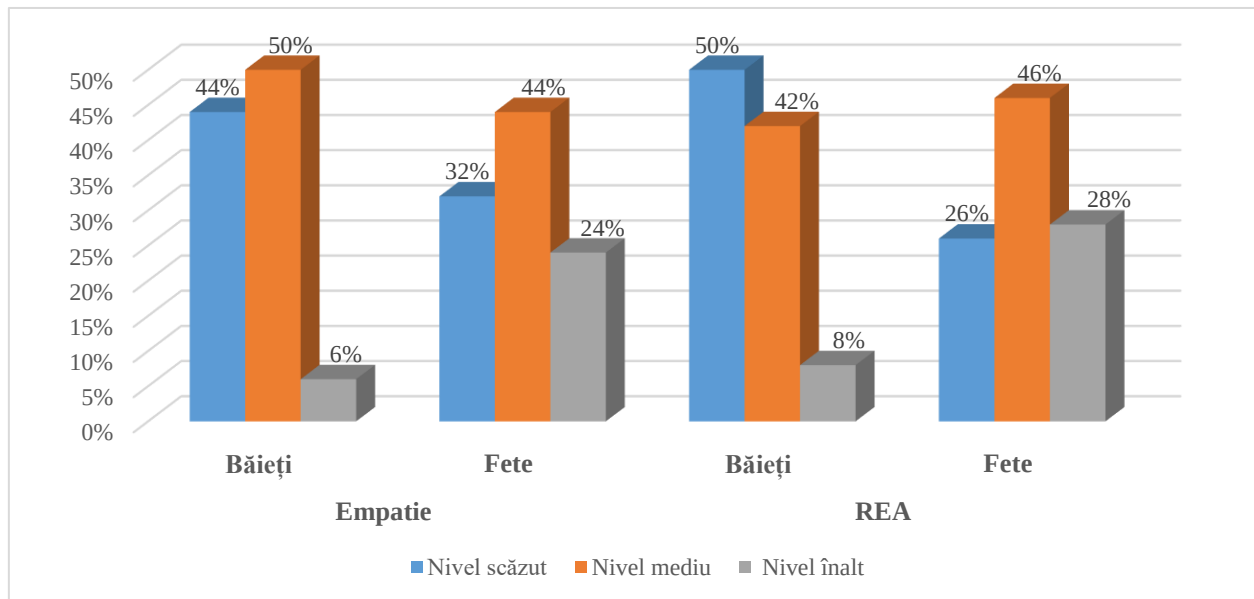

Figura 6. Frecvențele pe nivele ale variabilelor EM și REA la preadolescenți în funcție de gen

Conform datelor prezentate în figura 6, constatăm că scoruri corespunzătoare nivelului scăzut de empatie au fost identificate la 44% (22) pentru băieți și 32% (16) pentru fete. Un nivel mediu de empatie este prezent la 50% (25) pentru băieți și 44% (22) pentru fete, iar un nivel înalt au obținut 6% (3) dintre băieți și 24% (12) dintre fetele participante la testare. Pentru variabila recunoașterea emoțiilor altora au fost obținute următoarele rezultate: un nivel scăzut este prezent la 50% (25) dintre băieți și 26% (13) dintre fete, un nivel mediu au obținut 42% (21) dintre băieți și 46% (23) dintre fete, iar un nivel înalt la această variabilă a fost obținut de către 8% (4) dintre băieți și 28% (14) dintre fete.

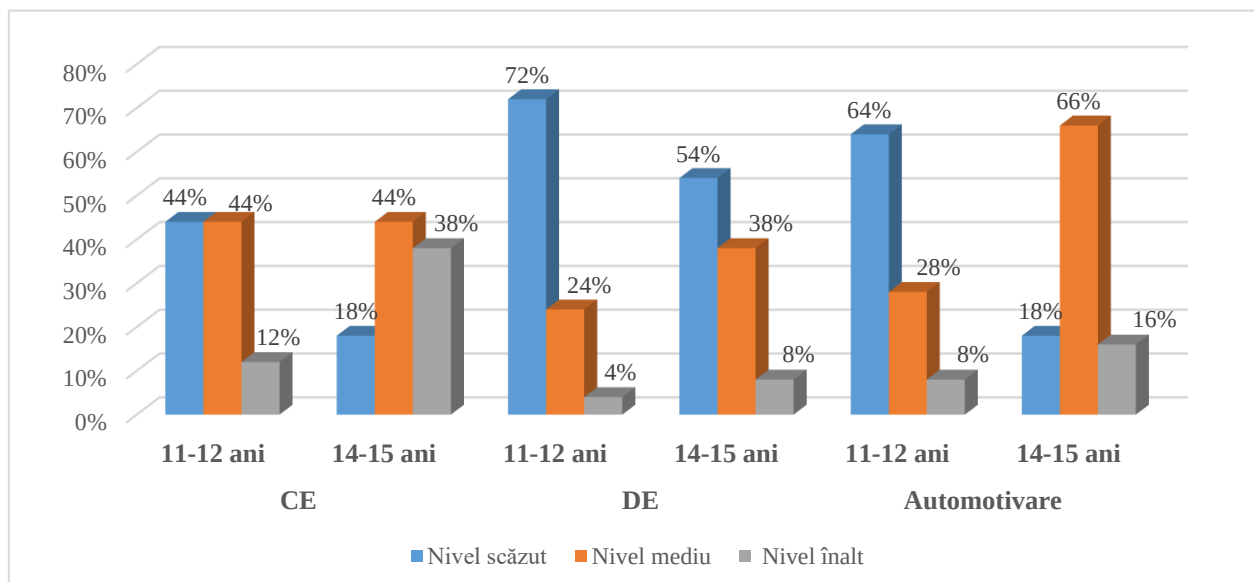

Figura 7. Frecvențele pe nivele ale variabilelor CE, DE, AM la preadolescenți în funcție de vârstă

Datele prezentate în figura 7 ne permit să remarcăm că frecvențele pe niveluri la preadolescenți cu vârsta cuprinsă între 11 și 12 ani pentru variabila conștientizarea emoțiilor s-au repartizat în felul următor: 44% (22) au un nivel scăzut, la fel 44% (22) se manifestă prin nivel

mediu și doar 12% (6) au un nivel înalt al conștientizării emoțiilor. Pentru preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani putem constata următoarele rezultate: 18% (9) prezintă un nivel scăzut, 44% (22) dintre subiecți se caracterizează printr-un nivel mediu și nivelul înalt înregistrează 38% (19) dintre preadolescenți.

Pentru preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 11 și 12 ani la variabila dirijarea emoțiilor au fost înregistrate următoarele rezultate: 72% (36) au un nivel scăzut, 24% (12) se manifestă printr-un nivel mediu și doar 4% (2) au un nivel înalt al dirijării emoțiilor. Pentru preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani putem constata următoarele: 54% (27) prezintă un nivel scăzut, 38% (19) dintre subiecți se caracterizează printr-un nivel mediu și nivelul înalt se înregistrează la doar 8% (4) dintre preadolescenți.

La variabila automotivare, preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 11 și 12 ani au marcat următoarele rezultate: 64% (32) au un nivel scăzut, 28% (14) dețin un nivel mediu, iar 8% (4) dintre preadolescenți au un nivel înalt al automotivației. Preadolescenții cu vârsta între 14 și 15 ani la variabila automotivare au obținut următoarele rezultate: 18% (9) au un nivel scăzut, 66% (33) au un nivel mediu, iar 16% (8) au obținut un nivel înalt la această variabilă.

În urma prelucrării statistice a rezultatelor cu ajutorul testului U Mann Whitney, am obținut diferențe statistic semnificative pentru componenta inteligenței emoționale conștientizarea emoțiilor între rezultatele preadolescenților cu vârstă cuprinsă între 14 și 15 ani ($U = 621$, $p = 0,01$); la fel există diferențe statistic semnificative la variabila dirijarea emoțiilor pentru preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani ($U = 757,5$, $p \leq 0,01$). Astfel, au fost înregistrate diferențe statistice și pentru variabila automotivare ($U = 553,5$, $p \leq 0,01$), pentru preadolescenții de 14-15 ani.

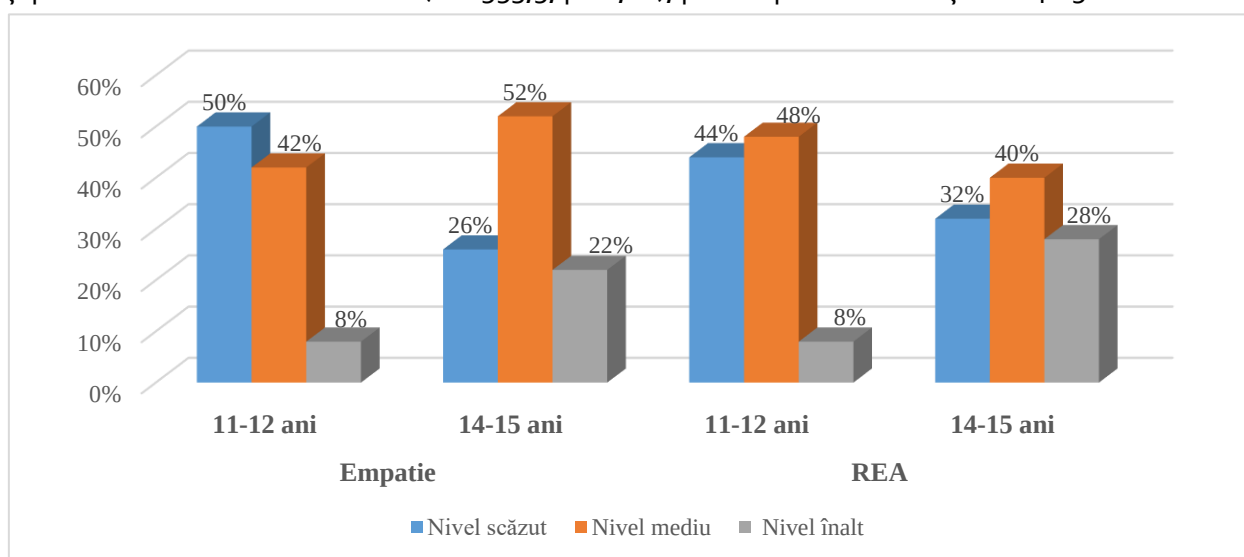

Figura 8. Frecvențele pe nivele ale variabilelor EM și REA la preadolescenți în funcție de vârstă

Prin analiza rezultatelor din figura 8, putem concluziona că, pentru variabila empatie, preadolescenții de vârsta de 11-12 ani au acumulat următoarele scoruri: 50% (25) au un nivel scăzut, 42% (22) au un nivel mediu, iar doar 8% (4) au un nivel înalt al empatiei. Preadolescenții de 14-15 ani la variabila aceasta au obținut următoarele rezultate: 26% (13) dintre aceștia au un nivel scăzut, 52% (26) au un nivel mediu, iar 22% (11) dintre preadolescenți dețin un nivel înalt. La variabila recunoașterea emoțiilor altora, preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 11 și 12 ani au înregistrat următoarele rezultate: 44% (22) au un nivel scăzut, 48% (24) au un nivel mediu și

8% (4) au un nivel scăzut. În comparație, preadolescenții de 14-15 ani au obținut următoarele rezultate: 32% (16) au un nivel scăzut, 40% (20) au un nivel mediu și 28% (14) au un nivel înalt la variabila recunoașterea emoțiilor altora.

În urma prelucrării statistice a rezultatelor cu ajutorul testului U Mann Whitney, am obținut diferențe statistic semnificative pentru variabila empatie între rezultatele preadolescenților cu vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani ($U = 768$, $p \leq 0,01$); la fel există diferențe statistic semnificative la variabila recunoașterea emoțiilor altora pentru preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani ($U = 895$, $p \leq 0,05$).

Constatări și concluzii

Analizând rezultatele obținute la acest studiu am ajuns la următoarele concluzii: nivelul dezvoltării inteligenței emoționale și a componentelor ei la preadolescenți cresc pe parcursul vârstei; astfel, constatăm că nivelul inteligenței emoționale este mai accentuat la preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani. Argumentăm aceste constatări făcute prin faptul că subiecții au acumulat o anumită experiență care le-a marcat personalitatea, specificul comunicării cu semenii, astfel încât ei manifestă mai multă înțelegere, compasiune, grijă, își pot controla mai ușor emoțiile și dau dovadă de un nivel înalt al dirijării emoțiilor la sfârșitul perioadei preadolescenței. Rezultatele experimentale obținute ne permit să concluzionăm că există diferențe în funcție de gen în dezvoltarea inteligenței emoționale, fetele fiind mai empaticе, fapt care demonstrează un nivel mai înalt de conștientizare a emoțiilor, de recunoaștere a emoțiilor celorlalți și de automotivare. Un preadolescent care are un nivel înalt de inteligență emoțională se va dezvolta armonios din punct de vedere psihic și social. Inteligența emoțională îi poate ajuta pe preadolescenți să se înțeleagă mai bine pe ei și pe ceilalți, să își conștientizeze emoțiile proprii și ale altora, să comunice empatic. Aceste achiziții îi vor ajuta pe tot parcursul vieții să dezvolte, să stabilească și să mențină relații interpersonale bune.

References

- Cernișanu, M., și L. Goma. „Rolul inteligenței emoționale în formarea profesională a studenților.” *Revista de Științe ale Sănătății din Moldova*, vol. 3, 24 noiembrie 2022, Chișinău.
- Cope, A., și A. Bradley. *Scurt ghid de inteligență emoțională*. București: Litera, 2019.
- Goleman, Daniel. *Inteligența emoțională*. Ediția a IV-a. București: Curtea Veche, 2018.
- Lawrence, E. S. *Inteligența emoțională a copiilor*. Iași: Polirom, 2016.
- Losî, E., și Iu. Racu. *Activitatea psihologului cu copiii și adulții*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2018.
- Mayer, J. D., și P. Salovey. *Teoria inteligenței emoționale*. București: All, 1990.
- Pîslari, Svetlana. „Rolul empatiei în dezvoltarea inteligenței emoționale a liderului.” În *Economie. Lucrări științifice*, vol. 31, 27 septembrie 2012, Chișinău, pp. 672–677.
- Racu, I., și Iu. Racu. *Psihologia dezvoltării*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2013.
- Racu, Igor, și Svetlana Pîslari. *Dezvoltarea empatiei la vârsta preadolescentă*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2020.
- Roco, M. *Creativitate și inteligență emoțională*. București: Polirom, 2001.
- Zagaevski, C. *Fundamente teoretice și metodologice ale dezvoltării inteligenței emoționale prin comunicare la adolescenți*. Teză de doctor în pedagogie. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2013.